

Oppdragsrapport nr. 2-2000

**SIFOs innspill i arbeidet med
utformingen av statlige veiledende
normer for utmåling av økonomisk
sosialhjelp**

av

Anne Marie Øybø

**September 2000
STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING (SIFO)
Postboks 173, 1325 Lysaker
Tlf: 67599600 Fax: 67531948
Internett.www.sifo.no**

Forord

På oppdrag fra Sosial- og helsedepartementet har SIFO deltatt i arbeidet med å utforme statlige veiledende normer for utmåling av økonomisk sosialhjelp.

SIFOs bistand, som har vært av konsultativ art, har pågått siden mai i år. I perioden har det vært holdt tre arbeidsmøter. Fra Sosial- og helsedepartementet har underdirektør Gunnar Tveiten og rådgiver Bente Hagerupsen deltatt, fra SIFO har forskningsleder Elling Borgeraas og fagkonsulent Anne Marie Øybø møtt.

Dette notatet sammenfatter SIFOs vurderinger og anbefalinger i tilknytning til den statlige normens kjerneområde.

Lysaker, september 2000

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING

1. Innledning

SIFO fikk i april i år en henvendelse fra Sosial- og helsedepartementet om medvirkning til utarbeidelse av veiledende statlige normer for sosialhjelp.

Som grunnlagsmateriale for vårt arbeid forelå

- Rundskriv I-45/98: Tilleggsrundskriv til rundskriv I-1/93 til lov om sosiale tjenester m v: Stønad til livsopphold, § 5-1, samt
- Notat av 26.05.2000 fra Prosjektgruppen "NORM", med vedlegg.

I de to dokumentene er det nedfelt noen premisser og retningslinjer for utforming av de statlige veiledende normene som har hatt betydning for vårt arbeid.

Premisser:

- Normene skal rettes inn mot utgifter til det løpende, daglige livsoppholdet.
- Stønad ved langtidsmottak av økonomisk sosialhjelp normeres ikke særskilt.
- Nødhjelp gjøres ikke til gjenstand for statlig normering.
- Normene skal ha en utforming som gjør at kommunenes samlede økonomisk sosialhjelp ikke skal endres som følge av den statlige normeringen

Retningslinjer for

- hvilke utgiftstyper som skal inngå
- hvilket nivå den statlige normen skal ligge på
- differensiering av normene i forhold til husholdstyper etc.

Det er arbeidet med å konkretisere utgifter til det løpende, daglige livsoppholdet som har vært SIFOs mandat. Premissen om "nullsumspill" anser vi å ligge utenfor vårt felt, følgelig har vi ikke tatt slike hensyn ved utarbeidelsen av forslag til normer.

Av de komponentene som i Rundskriv I-45/98 defineres innenfor "kjerneområdet i livsoppholdsbegrepet" er det mat, klær og sko, husholdningsartikler, TV-lisens, avis og telefon, fritidsaktiviteter og transport SIFO har vurdert og gitt uttalelser om.

Nedenfor presenteres de vurderinger som ligger til grunn for SIFOs forslag til satser. Vi har ordnet uttalelsene om de enkelte utgiftskomponentene i samme rekkefølge som de fremkommer i de foreliggende dokumentene.

Det er i første rekke Standardbudsjett for forbruksutgifter og det kontinuerlige arbeidet med å justere og vedlikeholde dette gjennom 12-13 år, samt betydelig forskning på feltet økonomiske levekår, som utgjør SIFOs kompetanse på dette området.

Med Standardbudsjettet (justert per 15.06.2000) som utgangspunkt har vi utarbeidet forslag og gitt innspill overfor SHD i deres arbeid med utarbeidelse av en statlig norm for utmåling av sosialhjelp. Våre forslag er tilpasset de overordnede mål slik de er definert i rundskrivet og i prosjektnotatet.

SIFOs Standardbudsjett for forbruksutgifter ble utviklet første gang i 1986, på oppdrag fra Sosialdepartementet, som ønsket et grunnlagsmateriale for beregning av sosialhjelpssatser. Man så behovet for å knytte vurdering av inntekt (ytelser) til reelle utgifter. SIFO på sin side så det som viktig å utarbeide et mer generelt budsjett som i prinsippet kunne brukes som et redskap for alle typer politisk/administrativ inntektsfastsetting. Det ble til slutt besluttet at det skulle utvikles et budsjett for rimelige forbruksutgifter, istedenfor å definere et minimumsnivå for særskilte grupper.

Standardbudsjettet er altså å betrakte som en standard som uttrykker alminnelige forbruksutgifter for ulike typer hushold. Det skal m.a.o. være et mål på hvor mye penger som skal til for å opprettholde et rimelig forbruksnivå for hushold av ulik størrelse og med forskjellig alders- og kjønnsammensetning, et forbruksnivå som kan aksepteres av folk flest.

SIFO erkjenner imidlertid at det, på de ca 15 årene som er gått siden arbeidet med å utvikle Standardbudsjettet startet, har skjedd til dels betydelige endringer i det generelle forbruksmønsteret, og at et forbruksnivå som kunne "aksepteres av folk flest" i 1986 antakelig ikke lenger kan det. Nye varer og tjenester som i dag er allment tilgjengelige er heller ikke med. Eksempler på dette er banktjenester og andre tjenester, mobiltelefon, datautstyr og annet elektronisk utstyr osv. I forhold til faktisk forbruk i dagens Norge er Standardbudsjettet trolig mer nøkternt enn ønskelig som norm for et rimelig forbruksnivå. Derfor er det viktig for SIFO å få satt i gang arbeidet med en revisjon og videreutvikling av Standardbudsjettet med sikte på å gjenopprette budsjettets anvendbarhet som norm for et rimelig forbruksnivå, samt å gjøre det mer tilpasset ulike husholdstyper.

Vi vedlegger siste utgave av Standardbudsjettet til orientering.

2. De enkelte utgiftstypene/komponentene

2.1 Mat & drikke

I rundskriv I-45/98 heter det at "beregning av utgifter til mat og drikke bør baseres på et nøkternt, ernæringsmessig fornuftig kosthold, og gi rom for et varmt måltid per dag".

Budsjettposten 'mat & drikke' i Standardbudsjettet bygger på et gjennomarbeidet eksempel på et forsvarlig og hensiktsmessig kosthold. Det er utarbeidet en detaljert oversikt over hvilke varer som inngår i det som kan defineres som rimelig forbruk av mat. Varene blir gjenstand for jevnlig prismålinger. Utgangspunktet er en konstruert meny for en periode, satt sammen med bakgrunn i kunnskap om norsk kosthold fra ulike kilder og anbefalinger for kostholdet fra Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet (tidligere Statens ernæringsråd) (SEF).

Budsjettposten tar utgangspunkt i følgende forutsetninger:

- Skal dekke det totale dagsbehovet for mat- og drikkevarer for ulike aldersgrupper.
- Forutsetter moderat aktivitetsnivå ved beregning av matvaremengder.
- Forutsetter at all mat lages hjemme, gir ikke rom for "utemåltider"
- Forutsetter bruk av vanlig norsk mat, basert på tradisjonelt måltidsmønster og matvareforbruk. Ikke typisk "helsekost", men vanlig mat satt sammen på en ernæringsmessig, fornuftig måte. Rom for brus og boller og lørdagsmåltider, men ikke sjokolade, chips osv.
- Forutsetter liten grad av egenbearbeiding, som baking, sylting osv.

For ordens skyld nevner vi at menyopplegget ikke har vært vesentlig endret siden det ble utarbeidet midt på 80-tallet. Begrunnelsen er at tilfeldige "moderniseringer" av menyeksemplet vil kunne forrykke det ernæringsmessig forsvarlige balansen i opplegget. Noen vil innvende at menyeksemplet er "gammeldags" og ikke gjenspeiler dagens matmønster. Det er imidlertid mye som tyder på at det fortsatt har gyldighet. Bl a viser forskning som SIFO har gjort (Fagerli 1999 og Bugge og Døving 2000) at det ikke har skjedd så store endringer i nordmenns mattradisjoner og -vaner som media ofte gir inntrykk av. De befolkningsgruppene som f. eks. har fjernet seg mest fra tradisjonelle måltidsmønster, bl. a. med middagsmåltidet inntatt hjemme hver dag, er unge mennesker med høy utdanning, høy inntekt og som er bosatt i Oslo.

På den annen side vet vi at det i løpet av de årene som er gått siden Standardbudsjettet ble utviklet faktisk har skjedd en del endringer bl.a. i vareutvalget, folks prioriteringer, hyppighet når det gjelder utemåltider osv. Standardbudsjett er et budsjett som best egner seg for hushold av typen "kjernefamilien", idet det bl. a. forutsetter at all mat tillages hjemme.

Vår holdning er at Standardbudsjettets budsjettpost 'mat & drikke' samsvarer med intensjonen i SHDs rundskriv og vi anbefaler derfor at beløpene benyttes uendret i den statlige normen for sosialhjelp.

2.1.1 Kjønnforskjeller

Budsjettpostene for de individspesifikke forbruksområdene er differensiert etter alder og kjønn basert på kunnskap og antagelser om ulike behov i de ulike gruppene. Behovsforskjellene gir som resultat at beløpene innen samme forbruksområde kan variere betydelig. Dette er særlig uttalt for området 'mat & drikke'. Oppbyggingen av budsjettpostene innen dette området har som utgangspunkt SEFs referanseverdier for gjennomsnittlig energi-inntak (og anbefalinger om næringsstoff-fordeling) for ulike befolkningsgrupper. Referanseverdiene er alders- og kjønnsrelatert, og viser bl.a. at menn/gutters energibehov er nærmere 30% høyere enn for kvinner/jenter i samme aldersgruppe. Ved utarbeidelsen av menyeksemplet i Standardbudsjettet har vi dessuten benyttet de verdiene som gis for personer med stillesittende arbeid og begrenset fysisk aktivitet for begge kjønn. Referanseverdiene for personer med regelmessig fysisk aktivitet (og stillesittende arbeid) er ca 20 % høyere.

Vi har forstått at SHD ønsker at den statlige normen skal være kjønnsnøytral. Dersom det ikke skal tas hensyn til kjønnforskjeller, er det SIFOs klare oppfatning at det høyeste nivå bør benyttes. Særlig når

det gjelder 'mat og drikke', vil bruk av gjennomsnittsbeløpet for begge kjønn gi svært uheldige utslag for menn/gutter. I verste fall vil den statlige normen bare være nok til å dekke 65-70% av behovet.

2.2 Klær og sko

Klær og sko hører også inn under kjerneområdet i livsoppholdsbegrepet. Som det er formulert i Rundskriv I-45/98 og prosjektnotatet av 26.05.2000, skal stønaden sikre innkjøp av klær og sko av alminnelig god kvalitet til hverdagsbruk, fritid og mer formelle anledninger. Det forutsettes ikke at klær i stort omfang kjøpes brukt eller lages selv. Det bør heller ikke forutsettes at mye av klærne kjøpes på salg, kun i "normalt omfang". Eventuell mulighet for arv av klær bør ikke influere på fastsettelse av normen.

I Standardbudsjettet, som i utgangspunktet er et langtidsbudsjett, er følgende kriterier lagt til grunn for varetalvalget innen dette forbruksområdet:

Budsjettet skal dekke hele årsbehovet og ta hensyn til årstidsvariasjon. Klær for vanlige sports- og fritidsaktiviteter og til selskap og andre anledninger er med.

Varene holder enkel, god kvalitet og lav pris. Typiske mote- eller merkevarer er ikke med.

Det er tatt hensyn til at barn og ungdom i vekst har utstyr med rimelig passform og forutsetter ikke arv av klær og sko eller egeninnsats som søm, strikking etc.

Slik det ser ut for oss er det ikke videre avvik mellom forutsetningene som ligger til grunn for de to normsystemene. Derfor ser vi det som naturlig at man ved fastsettelse av normen for sosialhjelp benytter Standardbudsjettets budsjettpost for klær og sko uendret. Vår erfaring er at mange brukere reagerer på at denne budsjettposten, som utgangspunkt for et normalforbruk, er spesielt lav, særlig når det gjelder barn i vekst.

Sammenlignet med beløpet for en enslig persons forbruk til klær og sko i Statistisk sentralbyrås (SSB) forbruksundersøkelser (1998) ligger Standardbudsjettet (2000) i underkant. Justerer man imidlertid beløpet fra forbruksundersøkelsen med indeks for det aktuelle forbruksområdet, blir forskjellen litt mindre, fordi indeks for 'klær og sko' har gått ned siden 1998. På den annen side viser nyere tall fra SSBs omsetningsstatistikk at forbruket av klær og sko øker i befolkningen. (Klær og sko blir billigere, men vi kjøper mer.)

Standardbudsjettet er, som nevnt, å anse som et langtidsbudsjett, der hovedtyngden av varene er avskrevet over flere år. Det er mulig å kutte i Standardbudsjettets vareliste etter et prinsipp om å fjerne en stor del av de varene som er beregnet å vare i mer enn to-tre år. Det forutsetter imidlertid at stønadsmottakeren i utgangspunktet har klær og sko av en viss kvalitet som kan brukes ytterligere en tid. Den reduserte budsjettposten bør da regnes for et absolutt minimum, noe som vel ikke fremstår som en forutsetning i Rundskriv I-45/98.

2.3 Husholdningsartikler

I Rundskriv I-45/98 fremgår det at komponenten 'Husholdningsartikler' bør omfatte "alminnelige husholdningsartikler, toalett- og rengjøringsartikler, samt det som er nødvendig for personlig hygiene f. eks. såpe, hårklipp, barbersaker m.v." Innholdet her er ikke sammenfallende med innholdet i Standardbudsjettets forbruksområde 'husholdsartikler', som omfatter husholdningsgjenstander som kjøkkenutstyr, rengjøringsutstyr, hvitevarer, sengetøy etc.

For å kunne bruke STB som utgangspunkt for disse typer utgifter, bør det vurderes om området kan splittes. De varene som beskrives i rundskrivets 'Husholdningsartikler' er stort sett sammenfallende med varer som i Standardbudsjettet sorteres under 'helse & hygiene' og 'andre dagligvarer'. Standardbudsjettet plasserer helse- og hygieneartikler under individspesifikke forbruksområder, mens 'andre dagligvarer' tilhører de husholdsspesifikke.

Helse & hygiene

Denne budsjettposten i Standardbudsjettet tar utgangspunkt i et svært nøkternt utvalg varer. Det er vanskelig å se at man kan unnvære noen av disse for å kunne føle seg rimelig "presentabel". Foruten vanlige varer som såpe, sjampo, deodorant, papirlommetørklær, tannpasta, tannbørster og andre tannhygieneartikler, sanitetsbind og bleier, omfatter budsjettposten et par nødvendige gjenstander, (toalettmappe og barbermaskin), et minimum av frisørtjenester (hårklipp 6 ganger per år for voksne, noen færre for barn) samt ett tannlege-ettersyn per år for voksne. Et svært forsiktig utvalg av kosmetiske produkter er også med for de grupper der det er naturlig.

Vårt forslag er at Standardbudsjettets budsjettpost benyttes i den statlige normen slik den er, med unntak av tannlegeutgiften, siden denne vil komme inn under "spesielle utgifter" ved utmåling av sosialhjelp. En barbermaskin som avskrives over 10 år utgjør en avskrivningsutgift på ca 40 kr per år, og selv om normen ikke skal omfatte gjenstander (investeringer) er denne beholdt i beregningsgrunnlaget. Annet utstyr til barbering vil trolig utgjøre et betydelig høyere beløp.

Andre dagligvarer

Dette forbruksområdet i Standardbudsjettet omfatter, enkelt sagt, vanlige dagligvarer som ikke er mat eller artikler for personlig hygiene. Vaske- og rengjøringsmidler, toalettartikler, lyspærer, batterier, sikringer, lys og servietter, matpapir og plastfolie, kaffefilter, sikkerhetsnåler og plaster er eksempler på varer som inngår og gir en antydning om at området spenner over et vidt utvalg av nødvendige dagligvarer. Det presiseres at det i hovedsak er rene forbruksartikler som inngår. Bare noen få apotekervarer har en varighet ut over ett år, men disse utgjør til sammen en minimal månedsutgift. Gjenstander i tilknytning til f. eks. klesvask, rengjøring og tilberedning og oppbevaring av mat er lagt inn under Standardbudsjettets forbruksområde 'husholdsartikler', et område som jo ikke skal inkluderes i den statlige normen.

Det er vanskelig å se at noen av varene innen Standardbudsjettets område 'andre dagligvarer' kan kuttes ut. Vi foreslår derfor at Standardbudsjettets budsjettpost benyttes som den er i den statlige normen.

2.4 Fritidsaktiviteter

I den statlige normen bør det inngå "kostnader til alminnelige fritidsaktiviteter som deltakelse i idrettslag, en tur på kino mv .... med en nøktern, men ikke minimal, standard."

Standardbudsjettets budsjettpost 'lek & fritid' er beregnet med utgangspunkt både i varer som kan betegnes som investeringer, fritidsutstyr, og løpende forbruk ved deltakelse på ulike fritidsarenaer. I samsvar med forutsetningene for utarbeidelse av normen foreslår vi å fjerne fritidsutstyret fra beregningsgrunnlaget i Standardbudsjettet. Det faller sammen med hovedprinsippet om å utelate gjenstander med varighet anslått til mer enn 1-2 år. Det er likevel nødvendig av og til å fravike dette prinsippet for å tilpasse beregningsgrunnlaget til et tenkt forbruk.

Kinobesøk og andre kulturaktiviteter

I SSBs publikasjon Norsk mediebarometer (1998) gis det en oversikt bl.a. over hyppigheten av kinobesøk innenfor ulike aldersgrupper. Gjennomsnittlig antall kinobesøk per år var 3,9 for hele befolkningen i 1998, mens antallet blant den delen av befolkningen som gikk på kino var 5,7. Det er store forskjeller mellom de ulike aldersgruppene. I aldersgruppen 20–24 år var gjennomsnittlig antall kinobesøk 10,3 i 1998. Norsk mediebarometer slår fast at det er de med høy utdanning og god økonomi som går oftest på kino. En del personer med svært lav husholdsinntekt, bl a unge under utdanning, går likevel svært mye på kino.

I Standardbudsjettet er det beregnet 6 kinobesøk per år for voksne, noe vi oppfatter som "nøkternt, men ikke minimalt". I tillegg er det lagt inn to "evenementer" (det være seg teater, konsert eller fotballkamp) representert ved billigste billett på Amfiscenen v. Nationalteatret i Oslo.

I budsjettposten inngår også utgifter til innkjøp av et svært begrenset antall bøker, CD-plater, kassetter. I tillegg er det lagt inn en månedlig sum på kr 150 til uspesifisert forbruk, tenkt som en mulighet til å dekke utgifter til f. eks. et enkelt måltid ute, en gave, blomster etc.

Som nevnt tidligere gis det innenfor normen mulighet for deltakelse i idrettslag. Å finne frem til ett representativt uttrykk for denne type utgift er vanskelig. Helt tilfeldig er det f. eks. i Lillehammer Håndballklubb en medlemsavgift på kr. 500 per år og treningsavgift på kr. 400 per år ved trening én time per uke (for to treningstimer per uke koster det kr 800 i treningsavgift per år). I Faaberg Håndball er medlemsavgiften kr. 300 og kr. 300 i treningsavgift.

I Standardbudsjettet har vi valgt å operasjonalisere denne type aktivitet gjennom å beregne hva et besøk i svømmehall hver 14. dag koster.

2.5 Hus- og innboforsikring, TV-lisens, avis og telefon

I rundskriv I-45/98 er det slått fast at kostnader forbundet med Hus- og innboforsikring, TV-lisens, avis og telefon er en del av kjerneområdet i livsoppholdsbegrepet. I notat fra prosjektgruppen av 26.05.00 er det imidlertid foreslått en endring når det gjelder hus- og innboforsikring, med bl.a. den begrunnelse at slik forsikring ikke er med i SIFOs Standardbudsjett. Det er korrekt at husforsikring ikke er med i Standardbudsjettet, men innboforsikring inngår. Kollektiv hjemforsikring i YS er benyttet. De nevnte tjenestene inngår i Standardbudsjettets forbruksområde 'Telefon, mediebruk, div. fritidsartikler'.

TV-lisens, avis og telefon er definert inn i livsoppholdets kjerneområde, både i rundskrivet og i prosjektnotatet.

TV-lisens

er en kjent størrelse; for året 2000 utgjør den 1640 kroner.

Når det gjelder avis og telefon må skjønn legges til grunn for beregning av utgiften.

Avis

Det er gitt rom for "abonnement på en avis det er vanlig å holde på stedet". Spørsmålet blir hvilken avis (til hvilken pris) skal utgjøre grunnlaget for beregning av satsen. Som et middel til å holde seg orientert om verden omkring, kan det vel fastslås at en utpreget lokalavis med et begrenset nedslagsfelt, lite riksdekkende stoff og ev. få utgivelser per uke ikke svarer til intensjonen. Det er nødvendig å velge en regionavis som dekker generelle nyheter fra både inn- og utland.

Ved en gjennomgang av et tilfeldig utvalg (17 stk) av de mest kjente region/lokalaviser fra alle landsdeler, viser det seg at det ikke er så store forskjeller i abonnementsprisen. Gjennomsnittspris per mnd er kr 139 i tre- eller firemåneders abonnement (variasjon 119–160).

En avis som ligger tett opp til gjennomsnittsprisen er Aftenposten når man "stripper" den for søndagsnummer og aftennummer, slik at antall utgivelser per uke samsvarer med de øvrige avisene (kr 141 per mnd). Vi synes det kan være greit å velge denne som utgangspunkt for fastsettelse av avisutgift. I kommuner hvor det er vanlig å velge en typisk "bygdeavis" som koster noe mindre i abonnementsutgift, vil beløpet som tilsvare det abonnementet vi har foreslått, gjøre det mulig for støttemottakeren å supplere med en riksavis en gang i blant.

Telefon

Telefonmarkedet er i dag svært sammensatt og uoversiktlig. Mobiltelefon er allemannseie og et mylder av teletjenester tilbys. Takstene for mobilsamtaler og samtaler via fast telefon er ikke sammenfallende, tidspunktene for overgang mellom dag- og kveldstakst er heller ikke sammenfallende, takst for oppringning mellom fast telefon og mobiltelefon varierer i forhold til hvilket nett mobiltelefonen er knyttet til osv, osv. Det er heller ikke mulig bare å beregne forbruk til et visst antall tellerskritt, fordi det ilegges en startavgift for hver påbegynte samtale.

Nedenfor følger en oversikt over antall tellerskritt for ulike hushold som, sammen med abonnementsavgiften, er utgangspunkt for beregning av telefonutgifter i Standardbudsjettet. Den ble utarbeidet med bakgrunn i situasjonen midt på 80-tallet; opplysninger fra Oslo teledistrikt og SSBs forbruksundersøkelser 1983-85 om anslag for antall tellerskritt og om beregnet forbruksutgift.

Antall pers. i husholdet	Antall tellerskritt/år*
1	1200
2	1500
3	1800
4	2100
5	2400
6	2700
7	3000

* Ett tellerskritt varer (per 15.juni 2000) i ett minutt. Man betaler imidlertid ikke for mer enn det faktiske antall sekunder samtalen varer. Samtaleavgiften er kr 0,45 og prisene på tellerskritt hhv kr 0,14 og kr 0,22.

Mobiltelefon holdes utenfor Standardbudsjettet (selv om vi vet at anskaffelse og bruk av slike har eksplodert de siste par årene). Det samme gjør alle andre tjenestetilbud innen området. Bruksmønsteret (og utgiftene) i Standardbudsjettet blir således ikke noe uttrykk for den faktiske telefonbruken i Norge i dag, men kan tjene som et anslag for et "nødvendighetsforbruk".

Bakgrunn for beregningen

- ✓ Antallet tellerskritt opprettholdes, se tabell over.
- ✓ Vi anslår at samtaler i gjennomsnitt varer i tre minutter/tellerskritt. Det innebærer at det, i tillegg til tellerskrittutgifter, må legges samtaleavgift for en tredel av det antall tellerskritt som gjelder for de ulike husholdstypene.
- ✓ Tellerskrittpris for tidsrommet 07.00 til 17.00 (22 øre) benyttes, med følgende begrunnelse:
  - Å differensiere mellom ulike tidspunkt på dagen for det beskjedne antall tellerskritt det her er tale om synes upraktisk.
  - Stønadmottakere vil sannsynligvis ha behov for å komme i kontakt med offentlige etater eller potensielle arbeidsgivere innenfor vanlig arbeidstid.

Av SSBs undersøkelse, Norsk mediebarometer, fremgår det at vi (i Norge) i 1998 gjennomsnittlig hadde 2,7 private telefonsamtaler per dag. Det gis ingen opplysninger om varighet av samtaler eller type telefon. Om vi tar utgangspunkt i at oppringning og mottak av telefonsamtale fordeler seg likt, vil det si at abonnenten betaler for halvparten selv, dvs 1,35 samtaler per dag. Slik vi har lagt opp til vil antall samtaler per dag for et en-personshushold være 1,1. For de øvrige husholdene vil antall samtaler per person bli gradvis færre.

SSBs forbruksundersøkelse (1998) viser at et en-personshushold brukte i gjennomsnitt kr 307 per mnd til porto og telefon. Justert med delindeks per 15. juni 2000 er beløpet kr 275. Beløpet som er foreslått brukt som utgift til telefon i den statlige normen er ca kr 150 for et en-personshushold.

2.6 Reise/transportutgifter

Rundskriv I-45/98 slås det fast at "bruk av offentlig kommunikasjon i forbindelse med nødvendige daglige gjøremål, arbeid og fritid er en del av livsoppholdet." I prosjektnotatet er det tatt et visst forbehold om den statlige normen skal inkludere transportutgifter (knyttet til resultatet av en SSB-undersøkelse), men i prosjektgruppens tilråding står transportutgifter oppført som en komponent som bør inkluderes i normen.

SSBs forbruksundersøkelser fra 1998 viser en gjennomsnittsutgift for et en-personshushold på kr 434 per måned til offentlig transport. Justert med delindeks per 15. juni 2000 for 'transporttjenester' (som antas å være SSBs nye betegnelse på 'offentlig transport'), blir aktuelt beløp ca kr 485.

I årets Standardbudsjettet har vi valgt å benytte utgiften til et tre-månederskort ved Oslo Sporveier, beregnet på månedsbasis, fordi det i Standardbudsjettet forutsettes at man bruker kollektivtransport til og fra arbeidsplassen. Beløpet utgjør i dag ca kr 470 per måned. Et fleksibelt månedskort koster kr 550 (fra 1. september).

En liten "runde" på Internett viser følgende priser på månedskort/periodekort for voksne. Det er nok en viss variasjon når det gjelder hva de ulike ordningene dekker, både når det gjelder kjørelengde og brukshyppighet, men oversikten kan gi et bilde på utgiftsnivået.

		Månedskort/ periodekort	Barn	Ungdom
Oslo Sporveier	(3-mndr/3)	470/550	230	230
Gaiatrafikk i Bergen		590		
Hordaland fylkeskommune - takster		560		
Stavanger og omegn transportselskap		480		250
Tromsbuss		750(!)	450	
Trondheim Trafikkselskap		545		

Vårt forslag er at Standardbudsjettets budsjettpost 'reisekostnader' inkluderes i den statlige normen som standard, men at det gis rom for individuelle vurderinger når åpenbare behov tilsier det.

2.7 Fritidsutstyr for barn

I Rundskriv I-45/98 gis det noen generelle betraktninger, bl a om at "barnefamilier kan ha særlige behov, da hensynet til at barna skal ha en så normal oppvekst som mulig, må tillegges vekt." I prosjektnotatet står det dessuten at "det innebærer blant annet at vi bør ta hensyn til dette ved normering av fritidsaktiviteter til disse (barna), slik at nivået for barn legges på et noe høyere nivå enn for stønadsmottakere for øvrig. Samtidig foreslås det at utgifter til noe fritidsutstyr skal inngå i normen." "Dette bør da beregnes ut fra de aktiviteter som til enhver tid er vanlige for barn i den aktuelle aldersklasse, men med en begrensning mot ekstra kostnadskrevene aktiviteter."

I Standardbudsjettets budsjettpost 'Lek og fritid' er det tatt utgangspunkt i de mest vanlige fritidsaktiviteter for barn på ulike alderstrinn. Her har vi imidlertid sett bort fra de forskjeller i lek og aktiviteter som det empirisk er mellom kjønnene.

For de minste barna, aldersgruppene mellom 1 og 6 år består beregningsgrunnlaget av de mest vanlige leker til ute- og innebruk (sklibrett, ski, baller, spann og spade, trehjuls sykkel, dukke/dukkevogn osv.) tegnesaker, bøker. Gjenstander knyttet til sikkerhet i forbindelse med familiens fritidsaktiviteter, dvs. barnesete for sykkel, sykkelhjelm og redningsvest, er også med i denne budsjettposten. Fra aldersgruppen 7-10 år er det betydelig færre gjenstander som ligger til grunn for beregningene. "Ski-pakke" (ski/staver/støvler) og sykkel utgjør "investeringene" og avskrivningstiden er tilpasset barnas vekst. For øvrig er det deltakelse i en organisasjon, mosjonsaktivitet, et begrenset antall kinobesøk, bøker, musikk, enkle spill osv. som inkluderes.

Vi foreslår at den statlige normen tar inn Standardbudsjettets budsjettpost 'lek og fritid' for barn i ulike aldersgrupper i sin helhet. Etter vår oppfatning samsvarer innholdet med intensjonen i Rundskriv I-45/98.

3. Forslag til satser

Det er tatt utgangspunkt i forutsetningen om at satsene skal være kjønnsnøytrale og i vår tidligere anbefaling om da å benytte det høyeste (total)nivå, hvilket vil si beløpene som gjelder for en voksen mann.

3.1 Satser for voksne

For en enslig, eller første person i et hushold med flere medlemmer, er beløpene som følger:

<u>Budsjettpost</u>	<u>Bakgrunn for beløpet</u>		
Mat & drikke	Som STB 2000	Kr	1630
Klær & sko	Som STB 2000	Kr	560
Helse & hygiene	Utvalgte varer fra STB, justert 2000 (fra 98)	Kr	230
Fritidsaktiviteter	Utvalgte varer fra STB, justert 2000 (fra 98)	Kr	430
Reise/transportutgifter	Som STB juni 2000	Kr	470
Andre dagligvarer	Som STB 2000	Kr	180
Telefon/TV-lisens/avis	Beregnet juni 2000	Kr	460
<hr/>			
SUM		Kr	3960

Når det er to stønadsmottakere i husholdet, vil satsene for de husholdsspesifikke utgiftene bare utgjøre en beskjeden utgift (differansen mellom utgiftene for et en-personshushold og et to-personshushold)

For den andre voksne blir beløpene således:

Mat & drikke	Som STB 2000	Kr	1630
Klær & sko	Som STB 2000	Kr	560
Helse & hygiene	Utvalgte varer fra STB, justert 2000 (fra 98)	Kr	230
Fritidsaktiviteter	Utvalgte varer fra STB, justert 2000 (fra 98)	Kr	430
Reise/transportutgifter	Som STB 2000	Kr	470
Andre dagligvarer	Som STB 2000	Kr	40
Telefon/TV-lisens/avis	Beregnet juni 2000	Kr	10
<hr/>			
SUM		Kr	3470

3.2 Satser for barn

Utgifter til barn er i Standardbudsjettet beregnet, som for voksne, med utgangspunkt i de varer som skal til for å dekke de reelle behov. For å kunne gi et inntrykk av hvor mye et nøkternt underhold av barn i ulike aldersgrupper "koster", viser vi nedenfor Standardbudsjettets beregnede totale utgifter til barn vektet i forhold Standardbudsjettets totalsum for en voksen mann (den første voksne). Som det fremgår i tabellen nedenfor er de husholdsspesifikke utgiftene lave og likelydende for barn. De er beregnet til et gjennomsnitt av forskjellene mellom beløpene for en-, to-, tre- (osv)-personshushold, for å eliminere ev. vanskeligheter med beregningene i forhold til om det er ett eller flere barn i husholdet. Vi legger til grunn at barn ikke bor alene, og at basisutgiftene innen disse områdene belastes den første voksne i husholdet. At det for de to yngste aldersgruppene ikke er noe beløp i rubrikken for husholdsartikler og møbler, beror på at disse kostnadene er plassert i området 'spedbarnsutstyr', en utgiftspost hvis hovedtyngde er knyttet til perioden før en forestående fødsel, og derfor bare delvis er med her. Det er også under 'spedbarnsutstyr/grunnutrustning' at utgifter til de

aller første spedbarnsklærne er lagt. Budsjettposten 'klær og sko' for denne aldersgruppen, slik den fremkommer i tabellen, må derfor betraktes som "underbudsjettet".

Standardbudsjett 2000

(Utgifter til bil og barnehage er ikke medregnet)

UTGIFTER TIL BARN I ULIKE ALDERSGRUPPER

Vektet i forhold til utgifter for den først voksne i husholdet

	1/2-1 år	1-2 år	3 år	4-6 år	7-10 år	J 11-14	G 11-14	J 15-18	G 15-18	Mann
Mat & drikke	670	800	800	1040	1210	1210	1440	1340	1600	1630
Klær & sko	160	270	270	370	420	480	480	570	560	560
Helse & hygiene	400	350	30	110	130	250	170	290	200	290
Lek & fritid	50	170	170	300	380	440	440	550	550	560
Spedbarnsutst./supplering	440									
Reisekostnader				235	235	235	235	235	235	470
Andre dagligvarer	70	70	70	70	70	70	70	70	70	180
Husholdsartikler			40	40	40	40	40	40	40	280
Møbler			90	90	90	90	90	90	90	250
Telefon, mediebruk m.v.	40	40	40	40	40	40	40	40	40	840
SUM	1830	1700	1510	2295	2615	2855	3005	3225	3385	5060
Vekter	36,2	33,6	29,8	45,4	51,7	56,4	59,4	63,7	66,9	

Ved beregning av vekter i den statlige normen tas det utgangspunkt i at alle de individspesifikke utgiftene i de ulike aldersgruppene (barn) beholdes ubeskåret. Når det gjelder området 'klær og sko' er det nødvendig å ta hensyn til at barn og ungdom i vekst har utstyr med rimelig passform. Derfor er det vanskelig å tenke seg at denne budsjettposten kan reduseres på samme måte som det er mulig å gjøre for voksne (dersom SHD velger minimumsløsningen for denne gruppen). I budsjettposten 'lek & fritid' er det tatt hensyn til "at utgifter til barns fritidsaktivitet legges på et noe høyere nivå enn for stønadmottakere for øvrig", samtidig som det er tatt med utgifter til noe fritidsutstyr. Budsjettposten 'spedbarnsutstyr/supplering' fjernes.

STATLIG NORM

UTGIFTER TIL BARN I ULIKE ALDERSGRUPPER

Vektet i forhold til utgifter for den første voksne i husholdet

	1/2-1 år	1-2 år	3 år	4-6 år	7-10 år	J 11-14	G 11-14	J 15-18	G 15-18	Mann
Mat & drikke	670	800	800	1040	1210	1210	1440	1340	1600	1630
Klær & sko	160	270	270	370	420	480	480	570	560	560
Helse & hygiene	400	350	30	110	130	250	170	290	200	230
Lek & fritid	50	170	170	300	380	440	440	550	550	430
Transportutgifter				235	235	235	235	235	235	470
Andre dagligvarer	70	70	70	70	70	70	70	70	70	180
Telefon, TV, avis	10	10	10	10	10	10	10	10	10	460
SUM	1360	1690	1350	2135	2455	2695	2845	3065	3225	3960
Vekter	34,3	42,2	34,1	53,9	62,0	68,1	71,8	77,4	81,4	

4. Konklusjon

I det ovenstående har vi redegjort for SIFOs vurderinger og standpunkter når det gjelder innholdet i en statlig norm for sosialhjelp, sett i relasjon til premisser og retningslinjer i Rundskriv I-45/98 og prosjektnotatet av 26.05.2000. Vi har lagt til grunn at SHD ønsker kjønnsnøytrale satser og en forenkling av gruppeinndelingen som gjelder barn.

Den statlige normen for barn bør, etter vårt syn, bygge på det samme prinsipp som for voksne, nemlig at det høyeste nivå på totalsummen benyttes, når det ikke skal tas hensyn til kjønnsforskjeller. Dette gjelder de to eldste aldersgruppene, som vi mener bør beholdes som to grupper. Når det gjelder å finne én felles sats for de tre yngste aldersgruppene, anbefaler vi også her at det høyeste beløpet benyttes, bl. a. på grunn av at budsjettposten for klær og sko for barn under ett år er underbudsjettet. Vi har også benyttet høyeste beløp når aldersgruppene 4-6 og 7-10 er slått sammen til én.

Nedenfor gis en tabellarisk oversikt over våre forslag til satser. Den første kolonnen viser satser (totalbeløp) for enkeltindivider i et hushold med færre enn fire medlemmer. Den andre kolonnen viser totalbeløp for enkeltindivider i hushold med fire medlemmer eller flere. Her er det beregnet såkalt "stordriftseffekt" på de individspesifikke utgiftene, med unntak av utgifter til fritid (for voksne) og til reise. Beregning av stordriftseffekt betinger at budsjettpostene i utgangspunktet er ubeskåret. Derfor er budsjettposten 'fritidsaktiviteter' for voksne ikke med ved beregning av denne (se over). Dersom departementet velger å benytte en redusert budsjettpost også for klær og sko, vil denne heller ikke kunne være med i beregningsgrunnlaget for stordriftseffekten.

	Totalbeløp per mnd. per individ i hushold med færre enn fire personer	Totalbeløp per mnd. per individ i hushold med flere enn tre personer
Den første voksne/enslig	Kr 3960	Kr 3475
Den andre voksne	Kr 3470	Kr 2885
Barn 0-3 år	Kr 1690	Kr 1350
Barn 4-10 år	Kr 2455	Kr 2025
Barn 11-14 år	Kr 2845	Kr 2340
Barn 15 -18 år	kr 3225	kr 2645

Satsene er beregnet på grunnlag av et justert Standardbudsjett per 15. juni 2000 og enkelte andre aktuelle priser. Standardbudsjettet justeres vanligvis en gang i året (på samme tidspunkt). For at den statlige normen skal kunne utgjøre en realistisk andel av livsoppholdet, bør man gjøre den til gjenstand for jevnlige justeringer.